

Den kommersiella sexbilden

Människors bristande könsidentitet är roten till mycket ont i vårt samhälle. På denna brist lever och parasiterar många: pornografin och en stor del av konsumtions- och njutningsindustrin, men också terapeuter, sexologer och sist men inte minst drogindustrin. Historikern Hjärdis Levin lyfter här fram hur tvivlet på att vi är "riktiga" kvinnor och män har uppkommit, hur det underblåses och utnyttjas, hon ger också några synpunkter på hur vi kan befria oss från det tvång och våld som detta tvivel medför.

□ □ □ Porrtidningarna och herrtidningarna som säljer sex direkt, den sexualiserade reklambilden som säljer andra varor med hjälp av sex och i en vidare mening alla reklambilder som anspelar på könet, fyller funktionen att väcka tittarnas och läsarnas tvivel på sin könsidentifikation och sexuella förmåga. All reklam har bristen om sitt objekt och har förmåga att ständigt utvidga det bristfälliga området genom uppvisandet av nya varor som människor "måste" ha för att bli lyckliga. Implicit ligger fördömet att lyckan består i att vara säker på sitt kön.

Alla som producerar kommersiella sexbilder har en negativ utgångspunkt. De förutsätter att alla människor är mycket osäkra på sitt kön, att alla män lider av bristande sexuell potens och att alla kvin-

nor måste bli vackrare och mer tilldragande för att kunna locka dessa halvimpotenta män till sig. För att fylla bristen på vackra och tillräckligt lockande kvinnor tillhandahåller bildproducenterna kopior av sådana exemplar av det "täckta könet" som de själva valt ut och bestämt som de mest lockande.

Porrdirektören H-son ser som sin mission att till varje pris hjälpa männen att få erektion. Han tycks vara synnerligen övertygad om deras bristande potens och denna brist bekräftar männen när de köper H-sons alster. Genom den väldigt bräckliga och lätttrubbade grund som könsidentiteten vilar på finns det tillfälle för H-son såväl som andra kommersiella intressenter att ständigt återkomma med sina anspelningar på människors svaga självkänsla.

Kommersiell sexbild

Den kommersiella sexbilden talar om hur man och kvinna skall vara, vad de skall tänka, känna, tycka och göra. Utifrån deras olika roller i fortplantningsakten föreskrivs män och kvinnor olika roller i hemmet och i arbetslivet. I de biologiska skillnaderna mellan man och kvinna har det liberala samhället funnit lösningen på sitt eviga dilemma: hur förena frihetsprincipen med det tvång och våld som faktiskt utövas och som måste utövas.

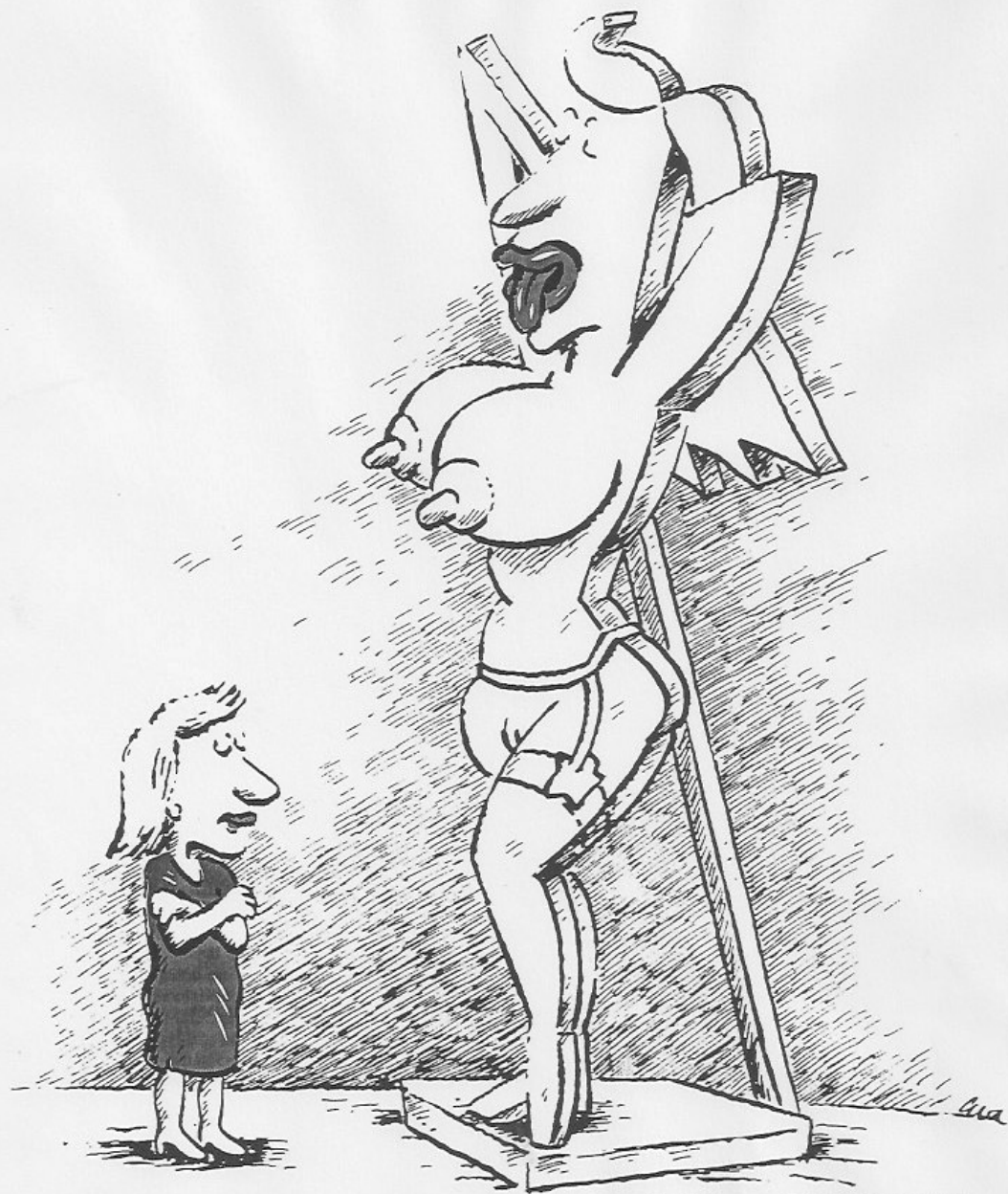
Män och kvinnor får lära sig att de har frihet att utveckla sina personliga anlag. Samtidigt inskränks denna frihet genom att de tillskrivs vissa "naturliga" egenskaper. Om de inte utvecklar sig enligt dessa

egenskaper inskränker de sig själva som kön – och som människa. Ty att vara människa, att vara ett jag, i vårt samhälle är att vara kön i dess vidaste mening, att på alla områden vara en "riktig" kvinna och en "riktig" man.

Den här principen framträder klarast och ibland mycket brutalt i förhållandet mellan män och kvinnor, men de "naturliga" egenskaperna utnyttjas också för att exploatera manlig arbetskraft. Marit Paulsson skrev för några år sedan: "Karl är nåt stort, tufft och starkt. Åtminstone är lågavlönade karlar enormt tuffa. Dom tål både gift, stress, skiftgång och tungslit." Karl är tiger som muren, i tungarbete som i krig, om de är rädda för något. Arbetsmiljöerna skulle ha sett an norrlunda ut om männen inte varit indoktrinerade med myten om den tuffe härdingen som lyder order. En individ som är utrustad med penis och testiklar är alltså tuff och hård och uthärdar slit och stress.

Prestationsprincipen

Det tvång och våld som mannens "naturliga" egenskaper rättfärdigar kompenseras åtminstone i viss mån i hans förhållande till kvinnor. Den tuffhet och karlaktighet som utnyttjas i arbetslivet och på andra samhällets prestationsområden, bekräftas, underbyggs och symboliseras i mannens mest intima förhållande till kvinnor. Frågan om hur sexuallivet är organiserat avspeglar själva det grundläggande dragen hos prestationsprincipen och dess sätt att organisera samhället, skriver den amerikanske filosofen Herbert Marcuse.

Teckning: Eva Lindström

Frihetens princip går ut på att var och en skall hävda sig själv: vara egoist. Men eftersom det skulle leda till ett helvetiskt slagsmål om alla hävdade sig på samma sätt dämpas striden genom att egoism definieras som altruism. I halva mänsklighetens "natur" ligger att uppoffra sig för den andra halvan. I sin yttersta konsekvens blir systemet egoism-altruism; att ta och

ge, till sadism-masokism; att plåga och låta sig plågas.

Pornografin är den ideologiska överbyggnaden till en sadomasokistisk verklighet, skriver amerikanskan Kathleen Barry. Pornografin inte bara leder till ett omänskligt samhälle, den kommer också ur ett sådant. Pornografin är toppen på isberget av all indoktrinering om könet.

Från den skiraste och vackraste schampo-reklam till den grövsta våldspornografi löper en skala på vilken de olika sätten att framställa man och kvinna och relationen mellan dem, endast är olika grader. Pornografin är det grövsta uttrycket för den "kulturella sadismens" ideologi, som säger att den som har makt att förtrycka har också rätten att göra det. ▢

Förtryckandet underlättas givetvis och ser snyggare ut om den som förtrycker ser det som "naturligt" njutbart och eftersträvarvärt. Det sadomasokistiska mönstret finns också inom könen; mer inbördes bland män än bland kvinnor, men mellan män och kvinnor har samhällskroppen kluvits vertikalt. Mönstret egoism-altruism, sadism-masokism härskar från botten till toppen. Inom de båda halvorna är mönstret inte lika klart urskiljbart.

Vill bli plågad

I ljuset av detta dominerande mönster framstår pornografins ideologiska roll tydligt. Freud och andra liberala teoretiker har givit en "vetenskaplig" grund: att det ligger i könsens natur att kvinnan njuter av att plågas och mannen av att plåga. Därmed löste Freud sexliberalismens dilemma: hur få sexuell frigörelse att gå ihop med sexuellt slaveri. Eftersom kvinnan vill bli plågad är det inget brott mot frihetens princip att hon blir det. Denna formulering låter onekligen vackrare än sadismens ursprungliga, att "naturen" visat männen rätten att "begära alla kvinnor utan åtskillnad" när den tilldelade dem "den nödvändiga styrkan för att underkasta kvinnorna" under sina begär, oavsett vad dessa ville.

Med hjälp av teorin om kvinnans maso-

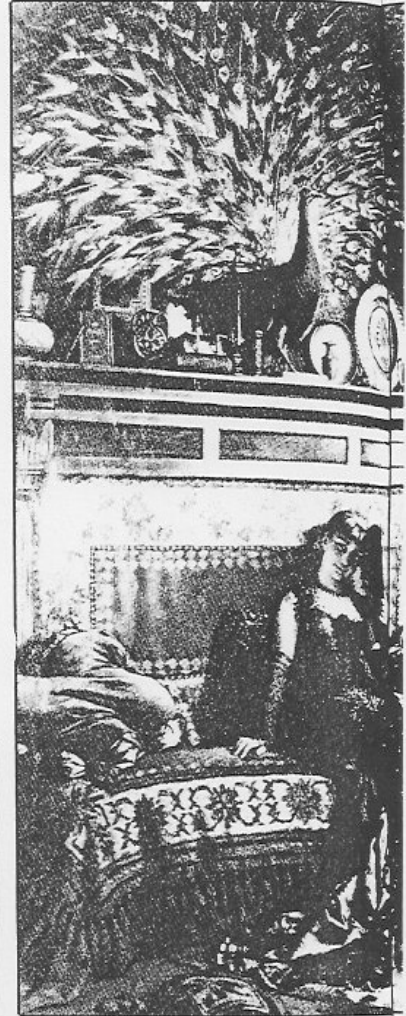
kistiska läggning avleds det våld som män, om de inte fick rikta det mot kvinnor, skulle rikta mot det rådande ekonomiska och politiska systemet; mot varandra. Sadismens upphovsman markis de Sade skrev 1795 till fransmännen, "varje gång ni nekar honom (mannen) att ge utlopp åt den portion despotism, som naturen lägger ner i hans hjärta, kommer han att hänvisas till att utöva den mot de föremål som omger honom, och han kommer att utöva oro i staten."

H:son berömdes

Pornografins "demokrativering" tycks ha bestått i att porren blivit allt grövre, råare och mer våldsbetonad. Dess våldskanaliserande funktion har gjorts tydligare. Gamla republikanska konstteorier har spelat större roll än vi tror för vår egen tids sexualpolitik. I slutet av 50-talet gav H-son ut Justine, den bok som åsamkade de Sade, som dödat två kvinnor med sina sadistiska experiment, ett långvarigt fängelsestraff. H-son berömdes på DN:s kultursida. Sedan blev "allt tillåtet" i början på 70-talet när de ekonomiska konjunkturen började bli sämre. Den kulturella sadismens ideologi sprids nu i massupplagor. Videokassetternas våldspornografi håller på att erövra hemmen. Undersökningar har visat att pornografisk film ofta-

Drömmen om frihet? Ett bildreportage om sex i tunnelbanan ur herrtidningen Stopp. Sexuell frihet har länge åberopats som ett medel mot dåliga samlevnadsförhållanden. Vad den slutliga frigörelsen innebär har ingen klargjort.

re än stillbild och text resulterar i verkligt våld.

Sexuell frihet

Sexuell frihet har länge åberopats som ett medel mot dåliga samlevnadsförhållanden, mot pornografi och prostitution. Frigörs människan från alla "fördomar"; skamkänslor, avhållsamhetsdogmer, trohetskrav etc, så kommer allt att bli bra, är det budskap som sexliberalismen sänder ut. Det "sexuella förtrycket" verkar samtidigt vara svårt att få bukt med. Hur mycket frihet som än uppnås är det inte nog.

Vad den slutliga frigörelsen innebär har ingen klargjort. Den är en eldstod i öknen som ständigt förflytar sig framåt; en fantom omöjlig att få fatt på.

Hur har den västerländska människan hamnat i denna jakt på den gäckande skugga som heter "sexuell frigörelse"? Jag finner Foucaults förklaring i många stycken både uppfriskande och befriande.

Michel Foucault förkastar helt såväl sexliberalismens teori om ett sexuellt förtryck som dess ständiga tal om behovet av mer sexuell frihet. Sexualiteten har inte nedstygats sedan 1600-talet, skriver Foucault. Snarare har det aldrig talats så mycket om denna sak som under de senaste två-tre hundra åren. Men på ett annat sätt än förut. Mer diskret och vetenskapligt.

Om talet avsett att koncentrera sexualiteten till äktenskap och fortplantning så har det i varje fall inte skett genom inskränkning. Sexualitetens område har hela tiden utvidgats. Ty stnad har förekommit, särskilt under 1800-talet, men endast som en taktik bl a för att förlägga talet om könet till specialisterna. En bekännelsesteknik med ursprung i den kristna botgöringen och bikten har övertagits av läkarvetenskapen, psykiatrin, rättsväsendet och de olika sociala kontroller som växt fram. Bekännelsen om köttets förändelser användes i själavårningen och dess syfte var att driva lusten ur kroppen.

Genom bekännelsen skapades vetande om individens begär, önskningar, tankar – och maktrelationer mellan den som bekänner och den som lyssnar till bekännelse.

Den som lyssnar och tolkar bekännelsen får också makt att säga "sanningen" om den. Foucault påpekar likheten mellan bekännelse och förhör. Den förhörde är alltid i underläge.

Bekännelsesteknik

Kyrkans bekännelsesteknik övertogs av den till makt uppstigande borgarklassen. Medvetandet om kroppen var det borgerliga klassmedvetandets första form. Människan "sexualiserades"; först kvinnorna och sedan de unga männen i de övre sociala skikten. Sedan kvinnor och män i alla skikt. Med borgarklassens betoning av kroppen, dess hälsa, skönhet och förmåga till fortplantning kom ett gammalt möns-

ter för relationerna mellan man och kvinna, alliansmönstret, att täckas över av ett nytt sådant. sexualitetsmönstret. Det förre betonar relationer och lagliga band mellan individer. Det senare betonar kroppens sensationer, njutningar och intryck. Från början stod sexualitetsmönstret i alliansernas tjänst. Idag har sexualitetsmönstret invaderat äktenskapet och familjen. Sexualiteten har lagt sig som en smet över hela samhället.

Med sexualitetsmönstrets spridning till allmänheten uppkom tesen om det sexuella förtrycket. Borgarklassen påstod nu att den till skillnad från andra led under en regim av sexuellt förtryck, som måste upphävas för att inte åstadkomma sjukdom och död, detta frihetsrop ljuder alljämt och har utnyttjats i alla möjliga syften.

Foucault definierar inte "sexualitet" på gängse sätt som en "energi" med minst tre

forts sid 19

Bild vänster och nedan. Sexuell atmosfär under tystnadens århundrande, 1800-talet. (Illustration ur boken "Die gute alte Zeit im Bild")

forts fr sid 7

funktioner: att skapa lust, gemenskap och att fortplanta släktet. Med en sådan definition finns alltid hinder att återropa för sexualitetens frihet och utlopp. Det är omöjligt att ange mängden och intensiteten i denna energi. Och hur skilja den från människans livsenergi överhuvudtaget?

Foucault definierar "sexualitet" som ett "verktyg" som kan brukas på en mängd olika sätt, och som namn på ett "historiskt mönster", ett "nätverk" med verkningar direkt på kropparna. "Sexualiteten" är enligt Foucault, inget annat än summan av de verkningar på människornas kroppar, funktioner, fysiologiska processer, sensationer och njutningar, som maktens mönster har åstadkommit. Och "makten" är inte en, och kommer inte uppifrån. Den består av en mängd styrkeförhållanden som strategiskt stöder och strider mot varandra. Sexualiseringen av människan innebär ett beslagtagande av kropparna, det mest materiella hos dem, det mest levande. Sexualitet är inte en drift, det är ren och skär politik.

Teori om könet

Inom sexualitetsmönstret har en teori om könet utformats, som i sin tur har flera funktioner inom detta mönster. Jag har

ovan uppehållit mig omkring en del av dessa funktioner. Idén om könet, som *na-got mer* än kroppen, dess njutningar och funktioner utformades under 1800-talet. Man talade om hur könet är, vilka egenskaper det har. En särskild könsmedicin utvecklades. Så småningom har en allmän teori om könet utformats och lagts till grund för mäns och kvinnors olika roller på samhällets alla områden.

Genom de olika funktioner som begreppet kön – för det är bara ett begrepp, en idé, en fiktion – har fått inom sexualitetsmönstret, har detta begrepp, från att ursprungligen ha stått i livets tjänst mer eller mindre kommit att genomsyras av dödsinstinkten. Från början hjälpte könsbegreppet till med att upptäcka och bota bl a kvinnosjukdomar, men numera har könet blivit något som människan är beredd att dö för. Teorin om könet har väckt en stark åtrå till det.

Människor taer livet av sig för att de inte är "riktiga" kvinnor och män. De super ner sig och drog ar ihjäl sig för att de inte kan uppfylla de krav som könsteorin ställer, för att de inte kan bekräfta "manligheten" och "kvinnligheten" hos sig själva. Människor förställer sig, opererar och stympar sig för att anpassa sig till könets normer.

Åtrån efter könet får oss att tro att vi

hävdar vårt köns rättigheter, när den i själva verket binder oss vid ett sexualitetsmönster som har låtit "könet" stiga upp som en hägring inom oss själva. Pornografin uttrycker i högsta grad detta livshotande och dödsinstinktiva drag i nutidsmänniskans karaktär och vädjar ständigt till det.

Begreppet kön som för sin funktion med nödvändighet är ett spekulativt element, utgör den bräckliga och lättubbade grund som människor bygger sin identitet på och som gör oss till lättlurade offer för all slags exploatering. Ordet sexualitet kommer av det romerska "sexus" som betyder skilja/skära.

Att betona skillnaderna i stället för likheterna leder till splittring och uppdelning men konstruerandet av likheter leder också till olyckliga samordningar och konformiteter. Det spekulativa element som könet är skapar den oro och osäkerhet som män och kvinnor ständigt lider av. Deras beteende, känslor och önskningar stämmer inte med hur begreppet kön säger att de skall bete sig, känna och önska. Inget vet var en "riktig" man och en "riktig" kvinna är. Däri ligger det ondas rot och exploateringsens frö.

Könets bojour

Så småningom har jag kommit underfund med varför så många 1800-talsmänniskor värjde sig mot den "sexuella frigörelsen". De värjde sig mot att deras identifikation som människa skulle vara en begränsande och andligt fängslande könsidentifikation. Att identifiera sig som kön är, tvärt emot vad som sagts, att låsa sig som människa. Därför kommer alla frigörelseförsök som utgår från sexuell frihet att misslyckas. Att "utveckla" sig som kön och befria sig som KÖN är att ytterligare låta fångla sig i könets bojour, att bli mer kön. Det hjälper inte att hitta på nya sätt att definiera män och kvinnor eller att förklara vår sexuella frigörelse som en falsk sådan.

All frigörelsekamp måste därför gå ut på frihet från könet. Det betyder inte, för att bemöta en gammal bekant invändning, att kvinnor skall bli män och vise versa eller att alla skall steriliseras/kastreras.

Att befria oss från könet är att befria oss från den bräckliga grund som vår jagidentifikation numera vilar på; den tankekonstruktion som läser in oss i fällor och får oss att göra en massa dumheter i könets namn.

Att befria oss från könet är således inte att befria oss från kroppen och dess lustar. Det är kort sagt, att befria kroppen från ett abstrakt fängelse, att vårda kroppen och själen, att arbeta och älska (vilket inte bara är samlag) med både kropp och själ, och att gladeligt strunda i om vi är "riktiga" män och kvinnor eller ej.

All kamp och strävan bör gå ut på våra kroppars och själars hälsa och inte på att leva upp till könsideologins föreskrifter. □

Den "sexualiserade" arbetarflickan med skruvmejseln i hand och smörjdosan framför sig. Illustration ur herrtidningen Stopp.

